

Misplaatste verma(a)ning

De advertentie over de zaak Lucia de B. een academisch volksgericht, zoals Gerrit van Maanen beweert (in [NJB 2008, 5, afl. 1, p. 19](#))? Wat een onzin. De advertentie stelt niets over onschuld of schuld en roept alleen op tot spoedige heropening van de zaak. (Een week later herhaalde Peter Van Koppen die kwalificatie ([NJB 2008, 65, afl. 2, p. 98](#)). Kennelijk las hij een oproep dat Lucia de B. snel moet worden vrijgelaten. Ook dat staat er niet in.) Over de redengeving in de petitie schrijft Van Maanen overigens niets. Al lang voor de advertentie was bekend dat het ging en gaat om ernstige twijfels aan statistisch en toxicologisch 'bewijs' in deze zaak.

Van Maanens vergelijking van de advertentie met de activiteiten van Maurice de Hond gaat dan ook volstrekt mank. De Hond stelt immers: 'In de Deventer zaak is de verkeerde veroordeeld, want de dader is iemand anders en wel x.' Wat daarvan ook zij, in de advertentie wordt over schuld en onschuld helemaal niets gezegd. Het ging en gaat om niets anders dan een oproep tot heropening, om eindelijk de feiten van de zaak (voor zo ver nog mogelijk) vast te stellen.

Maar die feiten vindt Van Maanen niet erg belangrijk. DE WAARHEID (in zijn spelling) doet er bij hem niet toe, want het gaat hem om 'een strafrechtelijke waarheid', als uitkomst van legitieme procedures, bewaakt door meerdere rechters, etc. Nu is het inderdaad een open deur dat de strafrechter niet zonder meer moet vaststellen wat is gebeurd (de historische waarheid) en wél moet nagaan of de feiten van de telastelegging wettig en overtuigend kunnen worden bewezen. Maar aan de eis dat bewijs moet overtuigen, kan redelijkerwijs alleen en uitsluitend worden voldaan door toetsing aan: de historische werkelijkheid, voor zover ter zake én voor zover nog waarheidsgetrouw te reconstrueren. Alleen op grond van die WAARHEID inzake feiten in het verleden kan de rechter uitspraken doen over schuld en onschuld.

Als Van Maanen werkelijk meent dat historische werkelijkheid en waarheid strafvorderlijk niet belangrijk zijn, dan vindt hij kennelijk dat het strafproces niet meer is dan 'een strijd van stellingen, meningen en indrukken', volgens de regels van het 'spel'. Dan gaat het niet meer om telastegelegde feiten, maar om (subjectieve) geloofwaardigheid, om strafvorderlijke 'waarheid' als uitkomst van het proces. Sterker nog: elke uitkomst van enige zaak waarin strafvorderlijke regels niet zijn geschonden, zou neerkomen op de strafrechtelijke waarheid: 'Lucia de B. is schuldig, want zij is veroordeeld.' Dat kan natuurlijk niet waar zijn.

Zonder feiten geen recht. Dat was en is het probleem in de zaak van Lucia de B. De kernvraag is (wederom): strekken betrouwbare gegevens uit het verleden, al dan niet in het licht van *the state of the art* van forensische wetenschap, tot haar veroordeling? Nee. (Over die kern van de kwestie is bij Van Maanen inderdaad niets te lezen.) Daarom moet de zaak zo snel mogelijk worden heropend (en moet Lucia de B. onmiddellijk in vrijheid worden gesteld, al stond dat inderdaad niet in de advertentie). Maar Van Maanen meent te weten dat niemand over het bewijs in deze zaak kan oordelen zonder het hele dossier te kennen. Ook dat is (juridische en wetenschappelijke) onzin. Uit een behoorlijke rechterlijke motivering, met verwijzing naar feiten ter zake, moet zonder meer kunnen blijken of het aangevoerde bewijs aannemelijk is. Anders is het geen goede motivering en dat is precies het probleem in de zaak van Lucia de B.

Van Maanens vermeende wetenschap dat niemand van de ondertekenaars kennis heeft genomen van het hele dossier doet er nu niet meer toe. Het geeft wél (weer) te denken over zijn omgang met feiten en feitelijk bewijs. Want hoe zou hij dit 'feit' kunnen weten? Is het feitelijk of rechtens onmogelijk dat de ondertekenaars het hele dossier hebben gezien? Natuurlijk niet. Van Maanen begaat hier een *argumentum ad ignorantiam*, in de trant van: mij is niet gebleken dat ik ongelijk heb, dus heb ik gelijk. Vervelend is dat nogal wat misplaatste veroordelingen dezelfde drogredelijke grondslag hebben: het OM stelt y, niet blijkt dat niet-y (de verdachte zwijgt, bijvoorbeeld), dus y (denk weer aan de Balpenzaak en de Puttense zaak).

Strafrechters en juristen in het algemeen zijn nu eenmaal niet beter (opgeleid) in vaststelling van feiten dan anderen (zoals al zo vaak opgemerkt, ook in deze kolommen). Toch trekt Van Maanen de geloofwaardigheid van de petitie nog eens in twijfel omdat de meeste ondertekenaars geen juristen zouden zijn. Gelukkig maar (als hij tenminste goed heeft geteld). Nogal wat niet-juristen (onder wie nogal wat ondertekenaars) zijn namelijk wél goed opgeleid in vaststelling van feiten, toepassing van statistiek en de logica van bewijs, en daarom ging en gaat het hier. Niet om juristerij. Wat een *testimonium paupertatis* trouwens: als zakelijk niets meer tegen een standpunt is in te brengen, dan maar *ad hominem* geredeneerd: wat u zegt, klopt niet, alleen al op grond van wie en wat u bent. Alsof de ondertekenaars zo brutaal zijn iets te beweren waarvan zij eigenlijk niets weten. Dat riekt naar vooronderstelling van kwade trouw.

Zo doet Van Maanen nota bene wat hij de ondertekenaars ook nog verwijt: zij zouden rechters en rechterlijke colleges beschuldigen. In en om de petitie is dat nergens te vinden. In de petitie gaat het uitsluitend om herstel van fouten, ten gunste van Lucia de B. De goede of kwade trouw van betrokken ambtenaren komt nergens aan de orde. Ook hier redeneert Van Maanen kennelijk *ad hominem*.

'De ondertekenaars handelen in strijd met de [*sic*] academische grondwaarden en bewijzen de rechtsstaat een slechte dienst. Het maatschappelijk vertrouwen in het rechtssysteem wordt zo onnodig en ongefundeerd ondermijnd' schrijft Van Maanen tot slot. Flauw om te stellen, maar toch: dat vertrouwen is al ondermijnd, in korte tijd en in ieder geval in academische kringen met angstwekkende snelheid. Dat komt niet in de eerste plaats door foute veroordelingen (die zijn natuurlijk nooit helemaal te vermijden), wél door de weigering van 'het rechtssysteem' om gemaakte fouten gezwind te erkennen en te herstellen. Angst voor gezichtsverlies lijkt belangrijker dan recht en waarheid, met averechts effect in de academie en bij het grote publiek. Van dat 'rechtssysteem' lijkt Van Maanen tenminste in zijn bijdrage aan het debat over Lucia de B. een typisch vertegenwoordiger. Het gaat niet om 'juristerij' tegen de ten onrechte niet ernstig genomen rest van de academische en echte wereld, maar om beginselen van strafrecht en rechtvaardigheid. Die houden in ieder geval in dat zonder wettig en overtuigend bewijs geen straf mag worden opgelegd. Dat fundamentele recht moet Lucia de B. nog worden gedaan.

Hendrik Kaptein
(Universiteit Leiden)